

را نادیده گرفته‌ایم و اندک‌اندک از واقعیات زمانه دور شده‌ایم و برنامه‌ارائه شده ما جنبه خیالی به خود می‌گیرد.

برنامه‌های درسی جغرافیا نیز نیازمند تغییر و تحول‌اند. گذشت زمان و تلاش دانشمندان و صاحبان اندیشه بر این قلمرو علمی نیز تأثیر می‌گذارد و یافته‌های جدید و نگرش‌های تازه ارائه می‌شوند. این برنامه‌ها معمولاً دوره ابتدایی تا متوسطه، آموزش معلمان و دبیران (توسط دانشگاه فرهنگیان در کشور ما) و مراکز و دانشگاه‌های آموزش عالی را در بر می‌گیرند. برنامه‌های آموزش عمومی در دوره‌های متوسطه و ابتدایی توسط وزارت آموزش و پرورش و برنامه‌های آموزشی جغرافیا برای معلمان و دبیران توسط دانشگاه فرهنگیان و با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و برنامه‌های آموزشی تخصصی جغرافیا توسط دانشگاه‌ها و با همکاری و همراهی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تدوین و تصویب و به مرحله اجرا گذاشته می‌شوند.

نگاهی به برنامه‌های آموزش جغرافیا در دوره‌های تحصیلی مذکور در طول بیست سال اخیر نشان می‌دهد که این برنامه‌ها برای انطباق

بازنگری از اجزای لاینفک هر برنامه درسی است. این بازنگری معمولاً پس از گذراندن مراحل مختلف از جمله نظارت بر اجرای برنامه، پایش و اعتباربخشی آن صورت می‌گیرد و به‌عنوان بازخورد به چرخه برنامه‌ریزی وارد می‌شود و به شکل جزئی و یا کلی در آن اصلاح صورت گرفته و به اجرا گذاشته خواهد شد. برنامه‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و درسی، همگی از این روند پیروی می‌کنند. همه برنامه‌ریزان به ضرورت و اهمیت بازبینی و بازنگری برنامه‌ها واقف‌اند.

برنامه‌های آموزشی و درسی نیازمند روزآمد کردن هستند، زیرا در دنیایی زندگی می‌کنیم که می‌گویند نیم‌عمر دانش بشری که در قرن گذشته ۳۰۰ روز بوده، اکنون به ۳۰ روز رسیده است و در سال ۲۰۲۰ به ۳ هفته می‌رسد. مسلماً در این حجم جدید یافته‌های ارائه شده در زمینه نگرش‌ها و ارزش‌ها، مهارت‌ها و ... تغییراتی صورت می‌گیرد، مدل‌هایی عرضه می‌شوند و داده‌های تازه‌ای ارائه خواهند شد. اگر چشم روی این یافته‌های تازه ببندیم، در واقع گذر زمان و کوشش دانشمندان

لزوم تجدیدنظر در برنامه‌های آموزشی و درسی جغرافیا

دکتر سیاوش شایان

دبیران جغرافیا، امری غیر علمی و نادرست است. همه ما نیازمند روزآمد کردن برنامه‌هایمان و علم و دانش خویش هستیم. همه کتاب‌های درسی و از جمله جغرافیا نیازمند به‌روزرسانی و آوردن مطالبی برای آماده‌سازی دانش‌آموزان و دانشجویان برای زندگی در دنیای آینده‌اند. اما دگرگونی در برنامه‌ها و آموزش‌ها وابستگی بسیار دقیق به ارزشیابی‌ها، نظارت‌ها و پایش برنامه و فراهم ساختن امکانات و نیازهای موفقیت هر برنامه دارند. در صورتی که این امور انجام نشوند، برنامه به زودی کهنه و از دایره اجرا خارج می‌شود. به همین جهت است که دوره‌های آموزشی کوتاه یا بلندمدت دبیران و معلمان از ضروریات و نیازهای اساسی هر برنامه آموزشی از جمله جغرافیا شمرده می‌شود و متولیان امر و علاقه‌مندان به سرنوشت آینده دانش‌آموزان و دانشجویان باید در صدد فراهم ساختن زیرساخت‌های لازم برای آموزش معلمان و دانشجویان باشند تا آن‌ها با برخورداری از دانش و نگرش و مهارت‌های نوین بتوانند برنامه‌های درسی آموزش جغرافیا را با کفایت لازم به نسل‌های بعدی منتقل کنند و آنان را به سوی آینده‌های متصور رهنمون شوند.

با دستاوردهای علمی و برطرف کردن نیازهای آینده پیوسته در حال تغییر بوده‌اند. جهان علم و قلمرو جغرافیا و روش‌ها و نگرش‌ها و مهارت‌های جغرافیایی تغییر می‌کنند و در پی آن‌ها باید برنامه‌های آموزشی و درسی جغرافیا نیز دستخوش تغییر و دگرگونی شوند. همچنین باید به این نکته توجه داشت که همه برنامه‌های ذکر شده برای دوره‌های مختلف به آینده و آینده‌های متنوع نظر دارند و برای تربیت نیروی انسانی و زندگی در آینده تدوین و اجرا می‌شوند، نه برای زمان حاضر. این امر به پیچیدگی برنامه‌های درسی جغرافیا می‌افزاید، چرا که درک آینده و آینده‌های محتمل نیز نیازمند سناریوهای متنوع برای آینده‌های متصور است، نه یک آینده خیالی.

چنان که در ابتدای این سخن آوردیم، هر برنامه‌ای نیازمند بازنگری و روزآمد کردن است. با استدلالی که در بالا برای برنامه‌های آموزش جغرافیا بیان شد، می‌توان به این نتیجه رسید که موضع‌گیری در قبال تغییرات در برنامه‌ها و پیامدهای آن‌ها یعنی محتوای کتاب‌های درسی، مبتنی بر این برنامه‌ها و آموزش‌های ضمن خدمت یا دوره‌ای معلمان و

